

Economische ongeletterdheid

Auteur(s):

Marrewijk, C. van

De auteur is verbonden aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Met dank aan Steven Brakman, Harry de Haan, Willem Huberts en Teun Schmidt voor nuttig commentaar.

Verschenen in:

ESB, 81e jaargang, nr. 4057, pagina 433, 8 mei 1996

Rubriek:

Boekbespreking

Trefwoord(en):

boekbesprekingen, internationale, economische, betrekkingen

Velen, waaronder nogal wat (soms vooraanstaande) politici, geven de betekenis van internationalisering van de economie totaal verkeerd weer. Een bloemlezing.

Lees de volgende twee citaten zeer aandachtig door.

I. "Lage-lonenlanden zijn nu in staat technologie en netto kapitaal aan te trekken van de rijke landen. Daardoor kunnen ze het productiviteitsniveau van de rijke landen benaderen, terwijl ze veel lagere lonen betalen. Het resultaat is evident: deze landen hebben grote handelsoverschotten en creëren hetzij werkloosheid op grote schaal hetzij scherp dalende lonen in de rijke landen."

II. "Het argument van Adam Smith voor vrijhandel en specialisatie, dat het economisch geen zin heeft voor zowel Engeland als Portugal er naar te streven wijn en textiel te produceren als het Engelse klimaat beter geschikt is voor textielproductie en het Portugese klimaat beter geschikt voor wijnproductie, houdt geen rekening met de realiteit van meerdere concurrerende bronnen - toch is het de basis van de moderne vrije markteconomie. Wat dan als er niets is dat je goedkoper of efficiënter kunt produceren dan elders, behalve door het constant verlagen van je arbeidskosten?"

Beide citaten komen uit het nieuwe boek *Pop Internationalism* van Paul Krugman¹. Citaat I is een geconstrueerde samenvatting van de visie in het *World Competitiveness Report* van het World Economic Forum, en citaat II is van Paul Kennedy, een historicus, die zich sinds enige tijd toelegt op internationale economie. Nu komt de gewetensvraag: vond u citaat I volslagen onzin (want inconsistent) en citaat II uitermate onbenullig? Indien niet, dan moet u het nieuwe boek van Paul Krugman lezen. Indien wel, dan moet u ook het boek van Paul Krugman lezen. Als u citaat I geen onzin vond en citaat II niet onbenullig, dan bent u rijp voor Krugmans slachtbank en wordt u links en rechts met informatie, analogieën en vergelijkingen om de oren geslagen en met uw neus hard op het feit gedrukt dat u bar weinig weet of begrijpt van economie in het algemeen en internationale economie in het bijzonder. Vond u citaat I nonsens en citaat II hilarisch, dan zult u, met Krugman, veel plezier beleven aan het genoegen waarmee hij klappen uitdeelt aan een groep 'pop-internationalisten'.

Pop-internationalisten

Wie zijn die pop-internationalisten? Verspilt Paul Krugman wellicht zijn tijd en energie aan een verzameling onbelangrijke kneusjes? Allerminst. De pop-internationalisten waarop Krugman zijn pijlen richt behoren zonder uitzondering tot de 'prominenten der aarde'. Het World Economic Forum (van de Davos-conferentie) en Paul Kennedy behoren ertoe, net als John Major, Robert Reich, Bill Clinton, Lester Thurow, Ira Magaziner, Jacques Delors, Clyde Prestowitz, Mickey Kantor, enz. Al deze zakenlieden, politici, opinieleiders en onderhandelaren beheersen de discussie op tv en in de krant over het beeld van de (internationale) economie en vormen zo de 'publieke opinie'. Krugmans boek dient als tegengif tegen de economische misvattingen en misconcepties en de daaraan verbonden politieke dreiging van de invloedrijke pop-internationalisten.

Krugman: "Het lijkt er dus op dat ik wil zeggen dat de conventionele wijsheid over internationale handel gedomineerd wordt door volledig onwetende mensen, die er in geslaagd zijn zichzelf en ieder die er verder toe doet ervan te overtuigen dat zij diepe inzichten hebben, maar in feite geen benul hebben van de meest elementaire basisprincipes van en feiten over de wereldeconomie; en dat de verachte academische econoom daarbij vergeleken een bron van wijsheid en gezond verstand is. En dat is precies wat ik wil zeggen." In 13 hoofdstukken, op één na alle eerder gepubliceerd, haalt Krugman zijn gelijk².

... en enkele van hun flaters

Enkele voorbeelden van blunders van pop-internationalisten uit hoofdstuk 1 (o.b.v. *Foreign Affairs*, 1994). Wat te denken van de Britse minister-president John Major die in Kopenhagen een grafiek presenteert van internationale verschillen in arbeidskosten zonder dat die gecorrigeerd zijn voor wisselkoersverschillen!

Wat te denken van Lester Thurow die het Amerikaanse handelstekort de schuld geeft van de daling van het reële loon, waarna Paul Krugman, zelfs uitgaande van Thurows (voor hem te rooskleurige) cijfers, door een eenvoudige berekening aantoont dat het

handelstekort maximaal 5% van de reële loondaling kan verklaren. De werkelijke oorzaak is: een, op nationaal niveau, stagnerende productiviteitsstijging, die met name laaggeschoolden treft.

Wat te denken van Ira Magaziner en Robert Reich (beiden invloedrijke adviseurs van Bill Clinton) die een pleidooi houden voor het steunen van sectoren met een hoge toegevoegde waarde per werknemer, zonder zich te realiseren dat dit betekent dat de sigaretten- en olie-industrie gesteund moet worden ten koste van bijvoorbeeld electronica en vliegtuigindustrie. Dit is namelijk een gevolg van de grote hoeveelheid kapitaal per werknemer in de eerder genoemde industrieën.

In hoofdstuk 2 wordt het nog mooier als de auteur reageert op ingezonden stukken in *Foreign Affairs* van hoofdstuk 1. Zo telt Lester Thurow pagina's uit het verkeerde boek en bewijst nog steeds niet op de hoogte te zijn van de meest elementaire economische feiten als hij beweert dat het handelstekort van de VS 4% van het bnp is (het goede antwoord is 1%, een viervoudige overschatting door Thurow derhalve).

Ook fraai is de reactie van Clyde Prestowitz op Krugmans argument dat de grootste toegevoegde waarde per werknemer in de sigarettenindustrie en niet bij electronica is. Je moet verder desaggregeren, zegt Prestowitz, en dan zie je bij halfgeleiders een toegevoegde waarde per werknemer van \$ 234.000. Helaas voor Clyde maakt hij de meest klassieke aller fouten. Krugman komt voor halfgeleiders op \$ 96.487 per werknemer en wijst er fijntjes op dat Clyde omzet verwacht met toegevoegde waarde.

Het is overigens ook zeker de moeite waard de oorspronkelijke reacties op hoofdstuk 1 in *Foreign Affairs* (juli/augustus 1994) te lezen. Wat bijvoorbeeld te doen met een student die, net als Clyde Prestowitz (blz. 187-188), als volgt redeneert: "Volgens Krugman beslaan exporten slechts 10% van het bnp (...) Daarmee negeert hij de importen die 11% van het bnp zijn. Zodoende beslaat handel 21% van ons bnp"?

Het is overigens jammer dat het antwoord van Krugman ³ op de reacties van zijn opponenten (met name van Paul Kennedy betreffende citaat II) naar aanleiding van hoofdstuk 5 niet in de bundel is opgenomen, al was het alleen maar voor de volgende woorden (waarvan ik het laatste stukje niet vertaal): "Ik ben teleurgesteld in professor Kennedy. Hij is begrijpelijkerwijze overstuurd van de ruwe behandeling die ik hem publiekelijk gegeven heb, hoewel ik om redenen die ik uit zal leggen geloof dat die ruwe behandeling gerechtvaardigd was. But the nature and tone of his reply force me to do it all over again."

Toepassingen wereldwijd

Een breed scala aan onderwerpen en misverstanden passeert de revue, waarbij een enkele herhaling onvermijdelijk is. Mocht u op dit moment nog enige sympathie koesteren voor het denkbeeld dat Nederland als land vergeleken kan worden met een groot bedrijf en concurreert op de wereldmarkt met bijvoorbeeld Spanje zoals Pepsi Cola concurreert met Coca Cola, dan bent u na lezing van Krugmans boek voorgoed genezen. Het verschil is hier dat als Nederlanders Spaanse wijn kopen, de Spanjaarden het hiermee verdiende geld kunnen uitgeven aan Nederlandse kaas. Als Nederland dan de invoer van Spaanse wijn bemoeilijkt, zal dat indirect Nederlandse kaashandelaren schade toebrengen. Aangezien er echter maar weinig Pepsi-werknemers Coca Cola drinken, gaat de vergelijking met grote ondernemingen (die elkaar wel echt beconcurreren) mank.

Idem dito als u denkt dat een toename van de productiviteit in Vietnam slecht is voor uw welvaart, of dat Maleisië een belangrijke bedreiging is voor onze export. In het laatste geval weet u blijkbaar niet hoe beperkt onze handel met Oost-Azië eigenlijk is ⁴. Zo gaat het nog even door over de bedreiging van de groei van Azië, over werkloosheid, NAFTA, technologie, diensten, de grootte van internationale kapitaalstromen, de basiskennis van internationale economie voor eerstejaarsstudenten, enz.

Is dit boek van een Amerikaan dat toch met name gericht is op de Amerikaanse lezer ook van belang voor Europa, in het bijzonder Nederland? Jazeker. Niet alleen wordt er ruime aandacht besteed aan misvattingen van prominente Europeanen. Belangrijker is dat Krugman, zoals boven duidelijk geworden is, algemene misvattingen uit de weg ruimt die ook in Europa leven. Ook hier vergelijkt men landen met grote bedrijven. Ook hier heerst angst voor de opkomst van Oost-Azië en het loonniveau van centraal-Europa voor de ontwikkelingen van de lonen en werkgelegenheid in Nederland. Ook hier wordt dankbaar misbruik gemaakt van dergelijke vergelijkingen ten eigen bate. Denk maar aan de recente cao-onderhandelingen bij Philips. Ook hier krijgen politiek-economische ontwikkelingen de schuld voor alles en nog wat. In dat opzicht is de EMU voor Europa wat de Nafta was voor Amerika.

Oorzaken

Hoewel er verschillende oorzaken voor de populariteit van pop-internationalisten zijn, ligt de belangrijkste oorzaak bij de economen zelf. Zij hebben niet erg hard geprobeerd de belangrijkste, algemeen aanvaarde ideeën helder aan een breed publiek uit te leggen. Als zij zich richten op een intellectueel publiek zijn ze al gauw geneigd te veel voorkennis te veronderstellen. Ze mogen er niet impliciet vanuit gaan dat het bekend is dat 70% van onze handel plaats vindt binnen de EU, noch dat het ten principale onmogelijk is tegelijkertijd een exportoverschot te hebben en (netto) een grote hoeveelheid buitenlands kapitaal aan te trekken ⁵. Ze zijn al snel geneigd zich te veel op hun vakbroeders te richten om tenminste begrepen te worden. Binnen de Erasmus Universiteit wordt ridiculiserend naar een groep van economen verwezen onder de naam 'beta-dakjes'.

Bij zoveel miscommunicatie is er grote behoefte aan bemiddelaars die in beide kampen meespelen. Die niet alleen in staat zijn gecompliceerde ideeën en samenhangen toch helder uit te leggen, maar ook op de hoogte zijn van de (internationale) economische theorie en de basisfeiten van de wereldeconomie. Dergelijke bemiddelaars zijn altijd schaars geweest. Frédéric Bastiat vervulde die rol in Frankrijk in de vorige eeuw, bijvoorbeeld met zijn onvergetelijke *Petitie van de kaarsenfabrikanten* tegen een oneerlijke buitenlandse concurrent: de zon. Paul Krugman vervult die rol nu in de VS. Het leek er op dat Rick van der Ploeg deze taak in Nederland zou gaan vervullen, maar hij lijkt het nu toch te druk te hebben met politieke beslommeringen.

Maar hoe zit het nu met citaat I en II? Waarom is I zo'n onzin en II zo onbenullig? Het beantwoorden van die vraag laat ik graag over aan Krugman in hoofdstuk 5, die kan dat toch veel beter dan ik. Warm aanbevolen dus!

1 Paul Krugman, *Pop Internationalism*, The MIT Press Cambridge, Massachusetts, 1996, f 50,75

2 Het nog niet eerder gepubliceerde hoofdstuk is een door de editor van de *New York Review of Books* geweigerde bespreking van het boek *Who's bashing whom?* door Laura Tyson, tegenwoordig Clintons chief economic advisor.

3 Paul Krugman, A reply, *Peace Economics, Peace Science and Public Policy*, 1995, blz. 26-30

4 Ter illustratie: de Nederlandse import uit Thailand, Vietnam, Indonesië, de Filipijnen, Maleisië en India gezamenlijk is slechts 2% van onze totale import (en onze export naar die landen 1% van onze totale export)

5 Bezie nogmaals citaat I